کورد و ئەمەریکا.. گۆڕانکارییە سیاسییەکان.. نووسینی: ستیڤان شەمزینی

رووخانی رژێمی بەعس لە 9ی نیسانی ساڵی 2003دا ناتوانرێ وەک ئاڵوگۆڕێکی رامیاریی گرنگ لە عێراق و رۆژهەڵاتی ناوەڕاست تەماشا نەکرێت، چوونکە رووخانی بەعس و سیستمی دەسەڵاتی تەتالیتاریی و ئەو پارتە (بەعس) تەنیا هەرەسهێنانی ئەو دەسەڵاتە نییە بە تەنیا بەڵکو ئەوە سەرەتای زەنگێکی وریاکەرەوە بوو کە دەبێت ئەو شێوە دەسەڵات و سیستمی بەڕێوەبردنی دەوڵەتە لە تەواوی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست کۆتایی پێ بێت، لە بەرئەوەی چیتر ناتوانرێت لە دونیای هاوچەرخی ئەمڕۆدا قبوڵی ئەو شێوە کلاسیکی و کۆنەپەرستییەی دەسەڵات و حکومڕانی بکرێت. هەر بۆیە دژایەتیکردنی دەوڵەتە ئیستیبدادیی و دیکتاتۆرییە هەرەمییەکان و شاکانی کەنداو دیاردەیەکی عەفەوی نییە، بەڵکو لەو ترسەوە سەرچاوەی گرتووە کە ئەمەریکا لە پڕۆژەکەیدا هەیەتی بۆ گۆڕینی ئەو جۆرە شێوە دەسەڵاتە دیکتاتۆرییە رەهایە لە تەواوی دنیادا بە گشتیی و لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا بە تایبەتی.

ئەمەریکا ئەوڕۆ وەکو بەهێزترین جەمسەری جیهانی کە لە رووی ئابووری و سەربازیی و ئامادەیی تەکنەلۆژییەوە خاوەنی بەهێزترین دەسەڵات و هەژموونە راستەوخۆ سەرکردایەتی پرۆسەی ئەو گۆڕانە رادیکاڵیانە دەکات لە رۆژهەڵاتی نێویندا. ئاشکراشە کە مەحاڵە هیچ هێزێک بتوانێت لەمپەر لە بەردەم هەژموونی ئەمەریکا دابنێت و رووخانی سەددام و رژێمەکەشی دوا وێستگەی شەمەندەفەری گۆڕانکارییەکانی ئەمەریکا نابێت. تا ئێرە ئاشکرایە گۆڕان لە ناوچەکەدا حەتمییە و مانەوەی ئەم جۆرە دەسەڵاتانەش بۆ راددەیەک مەحاڵە وەکو تێپەڕینی حوشتر وایە بە کونی دەرزیدا. بەڵام قسەکە لەسەر ئەوەیە کورد دەبێت لەم بارودۆخەدا چی بکات و خاوەنی چ گووتارێکی سیاسیی بێت؟ چۆن دەتوانێ زۆرترین کەڵک لەم هەلومەرج و وەزعیەتە سیاسییە پڕ لە ئاڵوگۆڕە وەربگرێت؟ دیارە وەڵامی هەموو ئەم پرسیارانە بەو شێوەیەیە دەبێت کورد ئەم فرسەتە لەبار نەبات و بەوپەڕی ئاگایی سیاسییەوە مامەڵەی لە تەکدا بکات. ئەمەش بەوەی سەرکردایەتی سیاسیی کورد بەشێوەیەکی راشکاوتر و شەفافتر و وەک تەرەفێکی خاوەن کێشەیەکی گرنگ و مێژوویی داخوازیی و ویستی

نتویی گلی کورد بگینت ناوندکانی بیار چ لسر ئاستی عراق و چ لسر ئاستی جیهان.

قناغی ئستا چیتر قناغی شرمنی سیاسیی و دیپلماتیی نیی و ئاشکراش سیاست لسر بنمای سز و دداناو ناکرت بکو سیاست لسر بنمای برژوندیی، خرئاوا بشویکی گشتیی لسر ئو بنمای سیاست دکات و کاتکیش بیرمندی ناسراوی ئیتای (نیکل مکیاڤیلی) دت و تزکانی خی لسر سیاست فرم دکات ئیدی ب هموو شویک سیاست خی ل هر جر ئیلتیزام و مراک جیا دکاتو، ئوی ل ئوروپا و ئمریکا ل دریناو تا ئو ل بواری سیاسییدا پیو دکرت بریتیی ل مکیاڤیلییت و دکرت ب سیاستکی براگماتیکیی برژوندخوازان لکبدرتو. ناپلین پناپارت یک بوو لو کسانی زر مکیاڤیلیان سیاستی دکرد و خونی جیهانگیریی خی پرپددا ل یک ل وتکانی خیدا ئاماژ بو ددات کاتک رووی کردت هر وتک ب مبستی داگیرکردنی خی خستت سر ئاینی خکی ئو شون و کاتکیش رووی کردت میسر وک مسومانکی خواناس خی نیشانداو، تاکوو لو خا لاوازاو درگای چوون ژووراو بکاتو. ب مانایکی تر گاو ب دوای پاژنی ئخیلی هر کمگیک ک ب مبستی داگیرکاریی رووی تکردووو، لم سنگاو سرکوتنکانی ناپلین قرزاری ئو مکیاڤیلیستیی بوو پیادی دکرد.

ئو ساتنشی وات یکگرتوکانی ئمریکا ئپراسینی ئازادکردنی عراق ئنجام ددات و جنگکی جیهانی دژی جمسری تیرری نودوتی برپا دکات راستوخ ئم بو مانای نیی ئمریکا ل روانگی پابندبوونی ب مراکاو ناچاربوو ب ئو جنگ و دستپکردنی ئو پرسس نوی هنووک ل رژهاتی ناوستدا ل گرمیدای. ئمریکا وک ئرککی ئخلاقیی ب پارزگاریی ل ئاسایشی جیهان ئو جنگی هنگیرساندوو ک ل ئدبیاتی خیدا ب "جنگی دژ تیرر" دیناسنت، ب پچوانو خودی ئمریکا خاونی تمارکی رش ل پاپشتیکردنی مادیی و معنویی و لجیستی دوت تتالیتاریی و گروپ و رکخراو تیرریستییکان، دبینین ل قناغکدا دساتی سیاسیی ئمریکا (کشکی سپی- کنگرس) راستوخ سرپرشتی پرسی پ چککردنی رژمی بعس دکن ب نوترین چکی کمکوژ و نوترنی و کیمیایی!! چندان بگ و دیکمنت ل بردستدان گواهیی لسر

ئەو ڕاستییە دەدەن، بۆ نموونە نووسەری ناسراو (دەیڤید مەبەرگ) لە یەکێک لە وتارەکانی خۆیدا بەم جۆرە دەنووسێت: ڕاپۆرتەکی نوێی پەیمانگای لێکۆڵینەوەی سیاسییەکان لە ڕێی بەکارهێنانی دیکۆمێنتی چاپنەکراوی دەوڵەتەوە ئەوە دەردەخات چۆن دۆناڵد ڕامسفیلد و یارمەتیدەرانی تری ڕۆناڵد ڕێگان لە نزیکەوە لە نێوان ساڵانی 1983-1987 لەگەڵ سەدام حسەین کاریان کردووە (پاش ئاشکرابوونی بەکارهێنانی گازی ژەهراویی لە جەنگی نێوان عێراق- ئێران) لە دوا هەوڵی سەرنەکەوتوودا بۆ یارمەتیدانی کۆمپانیای فرە ڕەگەزی بەکتێل بۆ بنیاتنانی بۆرییەکی نوێی نەوت لە وڵاتی عێراق.

تەنانەت ڕەوتە ئیسلامییە چەکدارەکان لە جیهانی ئیسلامییدا لە دەیەی شەستەکانەوە تا کۆتایی نەوەدەکان، بە پلان و دەستگیرۆیی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆی ئەمەریکا بەهێزکران. واشنتۆن ڕۆڵی کاریگەری بینی لە پەرەپێدانی توانای ماددیی و سەربازیی ئەو گروپانەدا و هەروەها ڕاهێنانیان بە باشترین تاکتیکی سەربازیی و پارتیزانیی و بەکارهێنانی هەموو جۆرە چەکێکی تەکنەلۆژیی و هاوچەرخ. (جۆن فۆستەر داڵاس)ی گەورە ژەنەراڵی ئەمەریکا لە ساڵی 1951دا ئەو پێشنیارەی بۆ وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دەکات لە بەرامبەر ئیلحاد و ماتریالیزمی کۆمۆنیزمی ڕوسیی پەرە و گرنگی بدرێ بە ڕەوتە ئاینییەکان لە یەکێتی سۆڤیەت و دەوروبەریدا بەتایبەتی لە نێویاندا ڕەوتە ئیسلامییە ڕادیکاڵەکان لە ئەفغانستان و ناوچەکانی تری ڕۆژهەڵاتی ناوین و نزیکی ڕوسیا یارمەتی بدرێن و بەهێز بکرێن. لەم قۆناغەدا ئەمەریکا بۆ لەمپەردانان لەبەرامبەر گەشە و هەژموون و شەپۆلی سۆشیالیستی و دەسەڵاتی دەوڵەتی شورەوی و بلۆکی کۆمۆنیزم پەرە دەدات بە کۆنەپەرسترین ڕەوتی سیاسیی. لەم پێڤاژۆیەدا ئیدارەی ئەمەریکا و کۆشکی سپی درێغی ناکات لەیارمەتیدانی ڕێکخراوە کۆنەپەرست و وێرانخوازەکان لە هەردوو میحوەری دوژمنی باوەکوژدا “واتە یەکێتی سۆڤێت و ئەمەریکا لاتین”.

لەم زەمەنەشدا ئوسامە بن لادن و سافیمبی وەک دوو پیاوی بەڕێزی هاوپەیمانی ئەمەریکا و سیا (دەزگای هەواڵگریی ئەمەریکا) دەردەکەون و ئەستێرەی بەختیان دەست بە درەوشانەوە دەکات! هەر ئەمەریکا وەکو دوو تیرۆریستی دوو دنیای جیاواز پڕ چەکیان دەکات، کاتێکیش ئوسامە بن لادن لە سعودیەوە بەڕێدەکەوێت بەرەو ئەفغانستان هیچی تر نییە جگە لە کاراکتەری سیناریۆیەک و داشی دامەی پرۆتۆکۆلەکانی سیا و کۆنگریس بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی دەسەڵاتی کۆمۆنیزم و یەکێتی سۆڤیەتی پێشوو، تەنانەت جێگەی سەرسوڕمانە

کاتێک دەبینین سەرکردەیەکی سیاسیی و سەربازیی عەرەبی- ئیسلامی وەک (عەبدوڵڵا عەزام) لە قودسی (موحتەلە) و لە رووبەڕووبوونەوە و (جیهادی) جولەکەوە مەیدانی جموجوڵی چالاکییەکانی خۆی دەگوازێتەوە بۆ ئەفغانستان تا ئەو ساتەی لەوێ دەکوژرێت!! کە لە هەمان کاتدا فەلەستینییەکان پێویستییان زۆر بە توانا و لەهاتوویی سەرکردەیەکی وەک عەزام هەبوو. دواتر گواستنەوەی کردەی “جیهاد” لە بەرامبەر ئیسرائیلەوە بۆ ئەفغانستان دیاردەیەکی شایانی قسە لەسەرکردنە، بەو پێیەی هەزاران عەرەبی موسڵمان کارئاسانییان بۆ کرا بۆ “جیهاد” روو لە ئەفغانستان بکەن بە مەبەستی جەنگان لە دژی سۆڤێت. ئەوەی پێی دەوترێ “عەرەب ئەفغانەکان” لە چوارچێوەی گەمەیەکی ناپیرۆزی کۆشکی سپی و سی ئای ئەی و دەوڵەتی ئینگلیزدا هەڵتۆقین.

پاشتر هەر بەستەڵەکی جەنگی سارد توایەوە و کامپی کاپیتالیستی خۆرئاوا بە رێبەریی ئەمەریکا و کۆشکی سپی و ناتۆ سەردەکەوێت بەسەر بلۆکی رۆژهەڵات و کرملین و وارشۆدا، ئەمەریکا رزگاری دەبێت لە ئەگەری هەر هەڕەشەکی ئەتۆمی و لە رووداونی جەنگی ئەتۆمی، ئیتر سەردەمی عەمالەتی ئەم ڕەوتانە بەسەر دەچێت و لە قۆناغێکی دواتریشدا هەر ئەم هێزانە دەیانەوێ ببنە لەمپەر لەبەردەم هەیمەنەی ئەمەریکیی و مەترسی گەورە بۆ بەرژەوەندییە سیاسیی و ئابوورییەکانی ئەمەریکا و کۆمپانیا فرە ڕەگەز و مۆنۆپۆلەکان دروست دەکەن و دەبنە مەترسی لەسەر ئاسایشی نەتەوەیی ئەمەریکیی، ئیدی ئەمەریکا بانگەشەی قەلاچۆکردن و لەناوبردنی ئەم تەیارە تیرۆریستییانە دەکات و لە هەمان کاتدا هەوڵ دەدات لە ڕێگەی ماسمیدیاوە وای نیشان بدات ئەوان ئەرکێکی ئەخلاقی گەورە لەسەر شانی خۆیان دەبینن لە بەرامبەر پارێزگاریکردنی ئاسایشی گشتیی جیهان و کەمکردنەوەی مەترسییەکانی تیرۆر و تۆقاندن و کوشتنی هاووڵاتیانی سڤیل و بەکارهێنانی چەکی کۆمەڵکوژ و ئەتۆمی و ڤایرۆسی، ئەمەریکا لەو چرکەساتەی ئامادەکاریی دەکات بۆ پەلاماردانی عێراق ئەو پاساوە بەکار دەهێنێت سەدام حسێن و ڕژێمەکەی هۆی یەکەمی نەهامەتییەکانی کۆمەڵانی خەڵکی عێراقن، تائێستا ئەمە ڕاستە سەدام هۆی تراژیدیاکانی سەرجەم گەلانی عێراق بوو، بەڵام هەر خودی ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی بوون چاوپۆشیان لە کوشتنی دەستەجەمعی کورد و گەلی بە کۆمەڵ و ئەنفال و هەڵەبجە کرد!،ـ بە پێچەوانەوە بەردەوام هاوکارییان دەکرد لە شەڕی هەشت ساڵە لە دژی ئێران و بە کۆمەڵکوشتنی هاووڵاتیانی عێراقیدا. جیهان و ئەمەریکا بە ئەنفال و هەڵەبجە ئابڕوویان چوو، بەڵام ئەوان نەک گوێیان بەو سکاندالە نەدا، بەڵکو بەرژەوەندیی ئابووری هەموو ئابڕوویەکی لێسەندبوونەوە.

ئەمەریکا بە رزگارکردنی گەلانی عێراق نەهاتووەتە ناوچەکە و عێراق، هەروەک چۆنیش تاڵیبان و بەعسی بۆ بەرژەوەندیی گەلانی ئەو وڵاتانە نەرووخاندووە، چوونکە ئەمەریکا ئامادە نییە سەدان سەربازی خۆی لە کابوڵ و قەندەهار و بەغدا و فەلوجە بکاتە قوربانی و ملیارەها دۆلار بەکاربهێنێ بۆ سەرخستنی پڕۆژەی دیموکراسیی لە عێراقدا، چوونکە هەر هەمان ئەو ئەمەریکایەیە ساڵانە هەزاران تەن خۆراک و دانەوێڵە نوقمی ئۆقیانوسەکان دەکات لە ئەفریقاش ملیۆنەها مرۆق برسی و هەژارن. بودجەی ساڵێکی پێنتاگۆن بەسە بۆ ررزگارکردنی کیشوەری رەش لە دەست برسێتی. بودجەی هاوکاریی و یارمەتیدانی گروپە وێرانخوازەکان لەلایەن کۆشکی سپییەوە بەسە بۆ دابینکردنی دەرمانی تەواو بە گشت نەخۆشییە کوشندەکانی جیهان، کە هەر ئێستا ئایدز جۆرێکی تاڵترە لە جینۆساید و ئاپارتایدی ئەفەریکا. ئەو بەهای ترلیۆن دۆلارییەی بۆ گەمە مخابەراتییەکان کە لە رێی وەزارەتی خەزێنەی ئەمەریکاوە خەرج دەکرێت، بەسە بۆ ئەوەی دادی کۆمەڵایەتی و هەلومەرجی ژیان و گوزەرانی خەڵکی لە سەرجەم جیهاندا پێ باشتر بکرێت. لە بەرئەوە ئەو گووتارە عاتیفییەی وێنای ئەمەریکا وەک فریشتەی ئازادیی سکێج دەکات، ئەو گووتارەی دەداریی لەگەڵ دروشمە درۆینەکانی ئەمەریکا دەکات، هەم گووتارێکی ساختەیە هەم درۆزنانە و فریودەرانەش. چوونکە ئەو فاکتە لە بیر دەباتەوە سترەکتەری سیاسەتی ئەمەریکیی لە ئێستا و لە رابردووشدا بریتیی بووە لە خوڵقاندنی ئاریشە و قەیران لە هەموو لایەکی دنیادا بەمەبەستی زاڵکردنی هەژموونگەرایی خۆی.

بەیە بەگومان هاتنی ئەمەٍەی ئەمەریکا بۆ عێراق پلان و ئەجێندای تایبەتی بەرژەوەندییەکانی خۆی لە پشتەوەیە و خەلیلزاد و مارەنزیش تەنیا جێبەجێکاری ئەو پلانانەن ئەمەریکا نەخشەی بۆ کێشاوە. ئەی کەواتە ئەمەریکا چی پاڵنەری بووە لەم جەنگە و ئەو جەنگانەی تری کە کابینەکەی بوش و پلاندانەرانی ستراتیژیی ئەمەریکا پلانیان بۆ داناوە؟ وەڵامەکە زۆر روون و ئاشکرایە ئەویش فراوانکردن و بەرینکردنی سنووری دەسەڵات و هەژموونی سیاسیی و کولتووریی و فەرهەنگیی ئەمەریکایە. کۆتایی هاتنی دنیای دوو جەمسەریی هەلێکی زێڕینی دایە دەست ئەمەریکا وەک تاکە جەمسەر رەفتار بکات و نەخشەی سیاسیی جیهان دابڕێژێتەوە بەبێ گوێدان بە رای گشتیی و کۆدەنگی نێودەوڵەتی. هەروەک نووسەری ناسراو (دەیقید مەبەرگ) ئاماژەی پێدەدات کاتێک دەڵێت: نەمانی یەکێتی سۆقیەت ئازادییەکی جوڵانەوەی تری بە ئەمەریکا بەخشی، هەردوو بەڕێوەبەرێتی بوشی یەکەم و بیل کلینتۆن لە رێگەی جیاوازەوە بەردەوامبوون لە هاوسەنگکردنی کۆدەنگی نێودەوڵەتی و کۆلایەنی (مۆڵتی لاترالیزم) لەگەڵ تاکڕەوێتی

ئەمەریکادا، بەڵام بەڕێوەبەرێتی ئێستای بوش بە ئەندازەیەکی مەترسیدار رێکەوتنامە نێودەوڵەتییەکان، کۆدەنگیی و رێکخراوە نێودەوڵەتییەکانی وەلا ناوە، لە کاتێکدا پێداگریی دەکات لەسەر مافی خۆی لە هەڵگیرساندنی جەنگی خۆپارێزیی و بەمەش بنەما سەرەکییەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان رەتدەکاتەوە، گۆڕانکاریی لە ستراتیژی نیشتمانیدا بەشێوەیەکی نادیپلۆماتیکی و هەڕەشەئامێزانەی نوێ هەر لە بەرپرسانی وەک رامسفیڵد تادەگاتە خودی جۆرج بوش جەختی لێکراوەتەوە.

ئەمەریکا لە رێگەی ئۆپەراسیۆنە سەربازییەکانەوە کە تاکتیکێکی نوێی ستراتیژییەتێکی کۆنە راستەوخۆ گەشە و برەو دەدات بە خولیای تاکڕەویی و جیهانگیریی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و سەپاندنی ویستەکانی خۆی لە رێی جەنگ و هێزەوە، بەڵام لە راستیشدا زۆر هۆ هەن وا دەکەن ئەمەریکا بتوانێت بە ئاسانی ئەم پرۆسەیە بە ئەنجام بگەیەنێت کە دەتوانین بڵێین ئەوەیە ئەمەریکا خاوەنی ژێرخانێکی ئابووری بەهێزە و دراوەکەشی خاوەنی بەها و ئیعتبارێکی بەرزە و ئاستی بەرهەمهێنان بە رادەیەکی سەرسوڕهێنەر گەشەی کردووە، تەنانەت لە وڵاتێکی پیشەسازیی و تەکنەلۆژیی وەک ژاپۆندا کە یەکێکە لە حەوت وڵاتە پیشەسازییە گەورەکەی جیهان بەرهەمەکانی پیشەسازیی و تەکنەلۆژیای ئەمەریکیی و ئۆتۆمبێلی کۆمپانیاکانی ئەمەریکا رێژەی داواکارییان زیاتر لەسەرە لە بەرهەمهێنراوە لۆکاڵییەکانی ژاپۆن خۆی!، ئەمە لە کاتێکدایە ژاپۆن خاوەنی گەورەترین کارگە و پیشەسازیی دروستکردنی نوێترین جۆرەکانی ئۆتۆمبێلە. رەنگە ئەمە زۆرتر لە فاکتەری سەرسامیی بە ئەمەریکاوە سەرچاوەی گرتبێت، چوونکە ئەمەریکا لە رێی سینەمای هۆلیۆد و غەزووی فەرهەنگییەوە وەک نموونەیەکی باڵا خۆی نیشان دەدات، یان دەیەوێ ئەوە لە خەیاڵدانی زۆرینەدا دروست بکات هاووڵاتی ئەمەریکایی سوپەر هاووڵاتییە و نموونەیەکی باڵایە لە ئازادیی و ئازایەتی و خۆشگوزەرانی و داهێناندا.

دۆلاریش وەک دراوی ئەمەریکی تا رادەیەکی کاریگەر رۆڵی خۆی هەیە لەم پرۆسەیەدا، تەنانەت کە ئیرۆ نرخی لە بەرامبەر دۆلاردا بەرز دەبێتەوە دیسان ئەمەشیان لە بەرژەوەندیی ئابووری ئەمەریکایە، هەر بۆ نموونە (گیرهارد شرۆیدەر)ی راوێژکاری پێشووی ئەڵمانیا لە یەکێک لە چاوپێکەوتنەکانی خۆیدا مەترسی خۆی نیشان داوە لە بەرامبەر بەرزبوونەوەی نرخی ئیرۆ لە بەرامبەر دۆلار، چوونکە ئەمە وا دەکات تەنانەت لە پایتەخت و جەرگەی وڵاتە ئەوروپییەکاندا زۆرترین داوا و کڕین لەسەر بەرهەمهێنراوەکانی پیشەسازیی و

تەکنەلۆژیای ئەمەریکی بەت ئەمەش بەهۆی هەرزانیی نرخەکەیەوە، دواجار ئەمەش هۆکاری دروستبوونی بازاڕێکی گەرمە بۆ کاڵاکانی ئەمەریکا لەو ئەوروپایەی دەیەوێت وەکوو جەمسەرێک لە بەردەم ئەمەریکا خۆی قووت بکاتەوە. لە رووی فەرهەنگیشەوە کولتووری ئەمەریکیی و فۆرمی ئەمەریکیی لە ژیان و بیرکردنەوە و هونەر و تەنانەت خواردنیشدا هەژموون بکەن بەسەر هەموو تاکێکی جیهانییەوە. بە وێنە لەگەڵ کردنەوەی یەکەمین خواردنگەی ئەمەریکیی "ماکدۆناڵس" لە روسیا، بە جۆرێک لە جۆرەکان پەیامی هەرەسی تەواوەتی کۆمۆنیزمی رووسی گەیاندە چاو و هۆشی هەموو دنیا و "فۆکۆیاما"شی وا لێکرد لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا "کۆتایی مێژوو و دوایین مرۆڤ" جاڕی کۆتایی مێژوو بدات. بە کورتییەکەی فەرهەنگیی ئەمەریکایی فەرهەنگێکە زیاتر کاریگەریی لەسەر هەموو دنیا داناوە و هەژموونی کردووە بەسەر لاشعوری زۆربەی دانیشتووانی سەر زەویدا.
ئەم بابەتەش بە خۆی سەرنجی زۆرێک لە نووسەر و بیریاران و ناوەندەکانی توێژینەوەی ڕاکێشاوە، ئەم زاڵبوونەی ئەمەریکا و فەرهەنگەکەی بەسەر جیهاندا مایەی پرسیاری جیددی بووە لەلای بەشێکی زۆر لە نوخبەی دنیاوە بە لایەنگرانی ئەمەریکا و ئەنتی ئەمەریکاییەکانیشەوە. لەم بارەیەوە نووسەری ناودار (ئەمانوئیل وەلرشتاین) دەڵێ: وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا وەک وڵاتێک بە ئەندازەیەک لە وڵاتەکانی تر بە تواناتر و بەهێز بوو، تواناییە ئابوورییەکەی لە ساڵی 1945دا لە پێش وڵاتەکانی ترەوە بوو کە دەیتوانی کاڵاکانی لەهەر وڵاتێکدا هەرزانتر بفرۆشێت و توانایی سەربازیی ئەمەریکا نەدەکرا بە هیچ جۆرێک لەگەڵ هیچ وڵاتێکی تردا بەراوورد بکرێت، ئەنجامەکەشی ئەوە بوو توانی هاوپەیمانییەکی دوولایەنە و چەند لایەنی ترسناکی وەک پەیمانی باکووری ئەتڵەسی (ناتۆ) و ڕێکەوتنامەی سەربازیی ئەمەریکا- ژاپۆن و هتد. بهەنتە دی و بە گوێرەی ئەوانە ئەمەریکا وەک دەسەڵاتێکی زاڵ لە رووی فەرهەنگییەوە ناوەندێتییەکی جیهانی بەدەست هێنا، نیەیۆرک بووە ناوەندی فەرهەنگی لە ئاستێکی بەرزدا و فەرهەنگی گشتیی ئەمەریکا بە هەنگاوی گەورە بە سەرانسەری جیهاندا بڵاوبووەوە.

بێجگە لەمانە گڵۆباڵیزەیشن (العولمە- بە جیهانییکردن) فاکتەرێکی ترە یارمەتییەکی گەورە پێشکەش دەکات لەسەر ڕێگای هەژموونی ئەمەریکیی و بە جیهانییکردنەوەی کولتوور و فەرهەنگی ئەمەریکا، بەشێکی زۆریش لە بیرمەندان و نووسەران و چاودێرانی سیاسیی وەها شرۆڤەی بە جیهانییکردن دەکەن، پرۆسەی بە جیهانییکردن رووەکەی تری بە ئەمەریکاییکردنە، بە نموونە (د.عەبدوڵڵا عوسمان ئەلتوم و

د.عەبدلرەئوف محەمەد ئادەم) وەکو دوو نووسەری عەرەب لە کتێبەکەی خۆیاندا بە ناوی (العولمە) پێناسەی بە جیهانییکردن بەوە دەکەن (ئیمپریالیەتەکی نوێیە) یان (چوارچێوەیەکە و دروستکراوی دەستی ئەمەریکایە)!. لە هەمان کاتدا نووسەرانی تری عەرەب وەک ئیدوارد سەعید و د.محەمەد عابد ئەلجابری و د.خەلدون حەسەن و مەتاع سەفەدی هەریەکەیان پێناسەیەکی هاوشێوەیان بۆ بە جیهانییکردن هەیە. هەرچەند دەکرێ و دەشێ ئەم بیروڕایانە وەها لێکبدرێتەوە دەرهاویشتەی بیری پان ناسیۆنالیزمی عەرەبین کە دوژمنایەتییەکی باوەکوژی لەگەڵ ئەمەریکا و کولتووری خۆرئاوادا هەیە، بەڵام بە دیوەکەی تریدا هەڵگری ئەو راستییەیە ئەمەریکا بەجیهانییکردن دەکاتە میکانیزمێکی کاریگەری هەژموون و دەسەڵاتی پانخوازیی خۆی بەسەر جیهاندا.

تێزی جیهانگیریی تێزێکە لەدوا ئاکامدا سەردارێتی ئەمەریکا بەسەر جیهاندا دەسپێنێت، بەو پێیەی نموونەی ئەمەریکیی لە سیاسەتەوە بیگرە تاکوو پەروەردە و هونەر، نموونەیەکی بە هاوتان و دوا پەرەسەندنی زیاری مرۆڤایەتین، لەم سەنگەوە دەبێت ئەم نموونەیە بگاتە هەموو لایەکی گێتی و لە هەموو جوگرافییە جیاوازەکانی جیهان پیادە بکرێت. وەک لە ئەرزی واقیعشدا دەبینین بە کۆتایی هاتنی جەنگی سارد، بەشی دووەمی شانۆگەرییەکە بە گلوبالیزەی کولتوور و دەسەڵاتی ئەمەریکیی دەستیپێکرد.

ئەمەش ئەمەریکا بە زاڵکردنی هەیمەنەی خۆی بەسەر جیهاندا، دەیەوێت دنیا بەو شێوەیە لە قاڵب بدات خۆی ویستی لێیەتی، بەگوومانیش لەم هاوکێشەیەدا ئەمەریکا سەنتەرە و هەموو ئەوانی تریش پەراوێزن، بۆیە: "سەرلەنوێ جیهان بەسەر دوو بەرەی ناوەند و کەنار، یان ناوەند و پەراوێز، باکوور و باشوور، دابەش بووە، باکوور سیمبولی پێشکەوتن و خۆشگوزەرانی و سەرچاوەی شارستانییەت و مافی مرۆڤ و دیموکراتییە لەم نێوەشدا وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا (ئیمپراتۆریای ئازادی) خاوەنی بیروباوەڕ و بونیادێکی کۆمەڵایەتی دەگمەنە و تاکییەتی هاونیشتمانییەکانی بەشێوەیەکی داهێنەرانە بەکارهێناوە لە جیاتی ئەوەی سەرکوتیان بکات بەهرە و هێزی لە وەرگرتوون، لە بەرامبەردا باشوور کە مەڵبەندی دواکەوتوویی و هەژاریی و نەخۆشیی و توندوتیژیی و تیرۆر و نائارامی و پشێوییە، هەر بۆیە باشوور شایستەی ئەوە نییە سەرکردایەتی جیهان بکات و دەبێ ببێتە پاشکۆی جیهانی باکوور، کە خاوەنی شارستانییەت و بەها و نموونەی باڵا و ئەوتۆیە لەگەڵ سروشتی هەموو کۆمەڵگاکان دەگونجێت وەک رۆشنبیرانی ئەمەریکا جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە و پێیانوایە ئەو بەهایانەی کە بە بەهای ئەمەریکی ناسراون تەنیا

موڵک و سامانی ئەمەریکی نین بە تەنێ بەڵکو میراتی هاوبەشی هەموو مرۆڤایەتین"!.

ئەمەریکا هەمیشە دەیەوێت سەروەریی جیهان بەدەست بهێنێت و ساز و ئامادەیە بۆ دۆزینەوەی هەموو میکانیزمە یارمەتیدەرەکانی هێنانەدی ئاواتی سەرکردایەتیکردنی جیهان کە چەند دەیەیەکە خەونی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکایە، هاوکاتیش داڕێژەرانی سیاسەتی ستراتیژیی ئەمەریکا بەردەوام بە دوای نەخشە و پلانی نوێ دەگەڕێن، تەنانەت ئەوەی ئەمڕۆ ناوی بە جیهانییکردنە لە دەیەکانی رابردوودا ناوی (گۆشەکردن) بوو، گۆشەکردنیش دەیەی حەفتاکانی سەدەی رابردوو بوو کە رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان (un) ئەو دەیەی بەو ناوە ناوزەد کرد، بەڵام ئەم پڕۆژەیە لە سەرەتای دەیەی هەشتاکانی هەمان سەدەوە تووشی شکستێکی گەورە بووە و بەو پێیەش هەموویان رەزامەندییان نیشاندا بە وازلێهێنانی، ئەوەی جێگەی گرتەوە چەمکێک بوو ناوی گلوبالیزم (بە جیهانییکردن)ی لێنرا کە لە راستیدا بە واتای کرانەوەی سەرجەم زەوییەکان و لابردنی هەر جۆرە رێگرییەکە لە بەردەم (1- بزووتنەوەی کاڵاکان .2- بزووتنەوەی سەرمایە. 3- بزووتنەوەی ئازادانەی هێزی کار). واتە گلوبالیزەیشن لەسەر ئەم سێ رەهەندە کار دەکات و ئەو سەکوچکەیە پایە سەرەکییەکانی ئەو سیاسەتە نیو کۆلۆنیالیستییەن، وەک دەردەکەوێت ئەمەریکا پێشانگایەتی و رابەرایەتی دەکات لەسەر هەموو ئاستەکان.

دیسان دەبێت هێما بە ئەوە بکرێت داڕوخاندنی دیواری بەرلین و لەک هەڵوەشانەوەی یەکێتی سۆڤیەت قۆناغێکی نوێتری هێنایە ئاراوە، ئەمەش وایکرد دەروازەیەکی تر و نوێ بە رووی سیاسەت و هەژموونی ئەمەریکاییدا بکرێتەوە و ئەوەشی کە دنیای دوو جەمسەریی رەنگڕێژی کردبوو جارێکی تر چاوی پێدا بخشێنرێتەوە و هەموو ئاڵوگۆڕ و پێشهاتەکانیش بەپێی رەچاوکردنی بەرژەوەندییە ئابووری و سیاسییەکانی ئەمەریکا دابڕێژرێتەوە. ئەمەش بووە هۆی ئەوەی ئەمەریکا بخاتە بەردەم دنیایەکی جیاوازتر لەدنیای پێشووتر و رایبکێشێتە قۆناغێکەوە هەموو ئەگەرەکانی داهاتوو لە بەرژەوەندیی ئەو بشکێنەوە، ئەمەریکاش ئەم قۆناغە ناو دەنێت قۆناغی سیستمی نوێی جیهانی کە دەتوانین بڵێین راستەوخۆ ئەم سیستمە یەکسانە بە باڵادەستی و دەسەڵاتی پانخوازیی وڵاتە یەکگرتووەکان. ئەم سیستمە جۆرج بوشی باوک لە 11ی ئەیلولی 1991 بەم شێوەیە لە بارەیەوە دوا "ئەم سیستمە سەردەمێکی نوێیە کە تیایدا جیهان لە هەڕەشەی تیرۆر ئازاد دەبێت و بە تواناتر و بەهێزتر لە جاران بەدوای

دادپەروەریدا دەگۆڕێ و لە بڵاوکردنەوەی ئاشتیدا زیاتر باوەڕی بە خۆیەتی، سەردەمەکە کە نەتەوەکانی دنیا لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا، لە باکوور و باشوور، لە خۆشگوزەرانی و پێکەوە گونجاندا ژیان دەبەنە سەر". کەچی بە پێچەوانەی بانگەشەکەی بوشەوە، سیستمی نوێی جیهان، هەموو دنیای لە ئاشووبێکی نوێ هەڵکێشاوە، ئەو ئازادیی و خۆشگوزەرانییە کەمەشی پێشتر هەبوو، وردە وردە هەمووی لەناو دەبات.

بێجگە لە هەموو ئەمانەش ڕێکخراوە تیرۆریستییەکان باشترین کارتیان دایە دەستی ئەمەریکا، ئوسامە بن لادن و ئەلقاعیدە بیانەوە یان نەیانەوە بە ئەنجامدانی کردەوە تیرۆریستییەکەی یانزەی ئەیلولی 2001 باشترین هەلیان بە ئەمەریکا ڕەخسان تاوەکو بتوانێت بە هەموو جەنگێک لە هەر چوار لای جیهاندا لەشکرکێشی بکات بەناوی جەنگی دژە تیرۆریزم و پاکتاوکردنی گروپ و شانە و ڕێکخستنە تیرۆریستییەکان، هەر بۆیە ئەمەریکا لە یەکەمین کاردانەوە و پەرچەکرداری ڕووداوەکەی یانزەی سێپتامبەردا هێرشی سەربازیی کردە سەر ئەفغانستان و کۆتایی بە دەسەڵاتی سیاسیی و دەوڵەتی تیۆکراتی تالیبان هێنا لەو وڵاتە، سەرباری ئەوەی ڕووخاندنی تالیبان و پەرتەواوزەکردنی ئەلقاعیدە جەنگەی دەخۆشی و پێشوازیی زۆربەی خەڵکی ئەفغانستان و دنیا بوو، بەڵام دیسان ئەم پرسیە لەناو هەمان چوارچێوەی هەژموونی باڵادەستی ئەمەریکادا بوو. بۆیە ڕاددەی گەشبینیی زۆر لەو ئاستە بەرینەدا نەبوو، ئەگەرچی دوو ساڵەکە تالیبان کۆتایی هات وەک دەسەڵات و فەرمانڕەوایکردن، بەڵام کۆمەڵگەی ئەفغانی لە هەموو ڕوویەکەوە ڕزگاریان نەبووە، بەڵکو مەترسیی تیرۆر ئێستا لەناو ئەفغانستان خۆیدایە، ئەگەر پێشتر حکوومەتی تالیبان تیرۆری هەناردە کردبێت بۆ دەرەوەی وڵات، هەنووکە ئەو تیرۆرە هەناردەی ناو شارەکانی وەک جەلالئاباد و قەندەهار و کابوڵی پایتەخت دەکات.

دواتریش عێراق بووە سەرەکیترین ئامانجی ئەمەریکا! بێگومان ڕووخانی سەدام و کۆتایی عێراق سەرەتایەکی تر بوو بۆ جەنگێکی درێژخایەنتری ئەمەریکا بۆ لەناوبردنی دوژمنە سەرەکییەکانی تری لەناوچەکەدا لە ڕێگەی بە کارهێنانی گرنگی جیۆپۆلەتیکی عێراق و سوود وەرگرتن لە پێترۆڵ و سامانی سروشتیی عێراق. هەر لەم بارەیەوە (دەیقید مەبەرگ) دەنووسێ: عێراق ئامانجێکی نزیک و دەسپێک بوو، بەڵام زۆر کەسی ئەم دەستەیە ئاشکرایان کردووە ئەوان لیستێکی دوور و درێژی تریان لە بەردەستدایە هەر لە ئێرانەوە تا

کۆریای باکوور (چینییەکان بە تایبەت هەست دەکەن لە ژێر هەڕەشەدان) وەڵای بیانوی تیرۆریستان، عێراق بەهۆی نەوتەکەیەوە پێ بایەخە.

لەرەوە بەو قەناعەتە دەگەین ئەوی ئێستا هەیە ئیمپریالیزمێکی ئارایشتکراوە و هیچی تر. ئەو کۆلۆنیالیزمەی لە سەرەتای سەدەی رابردوو بە ئاشکرا و بە دڕندانەترین شێوە هەڵمەتی دەبرد بۆ داگیرکردنی ڤێتنام و نیکاراگوا و ئەمەریکای لاتین، ئەمجارەیان لە بەرگێکی تردا و بە بیانووی مرۆڤدۆستی و رزگارکردنی جیهان لە تیرۆر و پاراستنی ئاسایشی جیهان درێژە بە سیاسەتی داگیرکاریی و کۆلۆنیالیستی خۆی دەدات، هەروەک کاک (فاروق رەفیق) لە پاکس ئەمەریکانا بۆی چووە و دەڵێ "ئەوەی ئەمڕۆ هەیە ریالیزمە بە رووتی، ئەوەی ئەمەریکا وەک هێزێکی جیهانی دەیەوێت ئەمڕۆ هەیمەنەی خۆی بەسەر جیهاندا بسەپێنێ هیچی تر نییە جگە لە ئیمپریالیزمێکی رووت". لە باری کرداریشەوە شتێکی زیاترمان لە ئیمپریالیزم لە سیاسەتی ئەمەریکا بەدی نەکردووە. خولاسەی کەلام ئەوەیە ئەمەریکا هەرچەند ماکیاژ بە هەنگاوەکان و سیاسەتی خۆی بکات، ناتوانێت ئەو رووخسارە ئیمپریالیستییەی خۆی بشارێتەوە، هەرچەند لافی پارێزەری ئاسایشی جیهان لێ بدات هیچ لەو راستییە ناگۆڕێت هەر خۆی سەر چاوەی سەرەکیی هەموو نائارامییەکانی دنیایە، هەر خۆی جیهانی تووشی تیرۆر و رێکخراو و دەوڵەتە تۆقێنەرەکان کردووە بەتایبەت ئەو رێکخراو و دەوڵەتگەلە سەرکوتگەرەی لە رۆژهەڵاتی نێویندا بوونیان هەبووە و هەیە.

لە بەر رۆشنایی هەموو ئەو راستیانەی سەرەوەدا دەگەینە ئەو بڕوایەی هاتنی ئەمەریکا بۆ عێراق بەشێکە لە پرۆسەی فراوانکردنی سنووری هەیمەنەی خۆی. بەڵام ئەرکی بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستان ئەوەیە بتوانێت بەشێوەیەکی سیاسیی و ژیرانە و دوور لە عاتیفەگەرایی مامەڵە لەگەڵ ئەم هێزەدا بکات و لە روانگەی بەرژەوەندیی نەتەوەیی و مێژوویی خۆیەوە پەیوەندیی و هاوپەیمانییەکی سیاسیی لەگەڵی دابمەزرێنێت. مادام ئەمەریکا ئەو هێزە گەورە بالادەستەیە بەرەنگاربوونەوە و مامەڵەکردنێکی ناعەقڵانی لەگەڵیدا کارێکی دۆنکیشۆتانەیە و مەلەکردنە بە پێچەوانەی شەپۆلەکانەوە کە بەبێ شک سەرئێشەیەکی زۆری لە دەکەوێتەوە، کەواتە بمانەوێ یان نا وەزعیەتێکی دیفاکتۆ تەواجودی ئەمەریکای لە عێراق و ناوچەکەدا سەپاندووە، لەم نێوەندەشدا دیسان دەبێت کورد لەم گەمەی بەرژەوەندییانەدا بەرژەوەندیی نیشتمانیی

خۆی لە بەرزترین ئاستدا بچەسپێنێت.
ناکرێ بەو شێوە سۆزداری□ سەیری ئەمەریکییەکان بکەین هەروەک چۆن ناکرێت وەکو تیرۆریستەکانی فەلوجە بیانسوتێنین، بەڵکو دەبێت لە حاڵەتی پەیوەندییەکی مامناوەندیی و دانوستاندا بین لە گەڵیاندا، بە راشکاویی کێشەکانی کوردیان بۆ تەرح بکەین و هەوڵبدەین لێک تێگەیشتن لەگەڵیاندا دروست بکەین، چوونکە ئەمەریکا بۆی گرنگ نییە کە کێ و چ ئایدۆلۆژی و نەتەوەیەک لە عێراقی داهاتوودا دەدۆڕێ و کێ دەیباتەوە!! بەڵکو ئەوەی بۆ ئەو گرنگە دەسەڵاتێک بخاتە سەر کار بەرژەوەندییەکانی بپارێزێت و دەروازی عێراقی لێبکاتەوە تا لەو چوارچێوە جوگرافییەوە ئامادەکاریی بکات بۆ ئۆپەراسیۆنەکانی تری فراوانکردنی هەژمونی خۆی. کورد دەبێت بەهێزیی خۆی نیشان بدات، نەک لەسەر هەمان گووتاری خۆ بە قوربانی نیشاندان بەردەوام بێت، ئەمەریکا دۆستی ه□زاران نییە بەڵکو دۆستی هەر لایەنێکە هێزی هەبێت لە پاراستنی بەرژوەندییەکانیدا.

هەر بۆ نموونە خومەینی زۆر بە باشی لە نیاز و سیاسەتەکانی ئەمەریکا لە ناوچەکە تێگەیشتبوو بۆیە لە یەکێک لە وتارەکانی خۆیدا لەبەردەم هەزاران لە خوێندکارانی زانکۆکان ئاماژە بۆ بەوە دەدات ئەمەریکا پەیوەندیی نییە بە ئیسلامەوە بۆیە چەند دەتوانن نوێژ و دوعاکانتان بکەن! بەڵکو ئەوەی ئەمەریکا دەیەوێت کردنی ئ□□رانە بە بازاڕێک بۆ ساغکردنەوەی کاڵاکانی خۆی. جارێکی تر دەبێت ئەوە دووبارە بکەینەوە دەبێ سەرکردایەتی سیاسیی کورد وەک تەرەفێکی خاوەن کێشە و دۆزێکی رەوا لەگەڵ ئەمەریکییەکان مامەڵە بکات، هەروەک چۆن پێویستە هەڵەی پێشووتر دووبارە نەکاتەوە و رێگە نەدرێت بە دووبارەبوونەوەی گەمە کیسنگەری□کەی ساڵی 1975 لەگەڵ شۆڕشی کورددا، دەبێت ئەو هاوپەیمانییە لەسەر لاپەڕە بنووسرێتەوە و کوردیش وەک کاراکتەرێکی بەهێز و ئەکتیف ل□ گۆڕەپانی سیاسیی عێراقدا رۆڵ بگێڕێت تاکوو ئەمەریکاییەکان لە هەموو چرکەساتەکاندا پێویستیان بە وزەی سیاسیی و عەسکەریی کورد هەبێت، هەروەک پێویستیشە کورد لوتکەی داخوازییەکانی خۆی داوا بکات نەک لانیکەمی کە فیدراڵیەتە.

نووسینی: ستیڤان شەمزینی
ستۆکهۆلم

- ئەم وتارە شیکارییە پێش پانزە ساڵ و لە کۆتایی 2003دا نووسراوە، بەداخەوە ناوی سەرچاوەکان فەوتاوە، بەڵام ئەوەی لە بیرم ماوە سوودم لە پەڕاوی (کورد و سیستمی نوێی جیهانی)

کاک عومەر نورەدینی وەرگرتووە. پوختەی ئەم وتارە لە ژمارە (43)ی ڕۆژنامەی (ئەمڕۆ) لە ڕۆژی 2004-6-2 و سەرجەمی لە ژمارە (126)ی ڕۆژنامەی (کوردستان ڕاپۆرت) لە ڕۆژی 2006-12-26 بڵاوبووەتەوە.

تێبینی: کەی ئەم شیکارییە وەک بەشی حەوتەمی کتێبی "گەمەی شەیتان" لە لاپەڕە 232-249 چاپ و بڵاوکراوەتە. کە ئەو کتێبەش بە چاپی کاغەز لە سەرەتای ساڵی 2018 لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات بڵاوکراوەتەوە